

Bredaryds kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med ny tillgänglighetsramp,
Bredaryds socken i Värnamo kommun, Jönköpings län, Växjö stift

Bredaryds kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med ny tillgänglighetsramp,
Bredaryd socken i Värnamo kommun, Jönköpings län, Växjö
stift

Jönköpings läns museums dnr: 2020-144
Länsstyrelsens dnr: 433-9215-2020

Rapport och foto: Britt-Marie Börjesgård
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

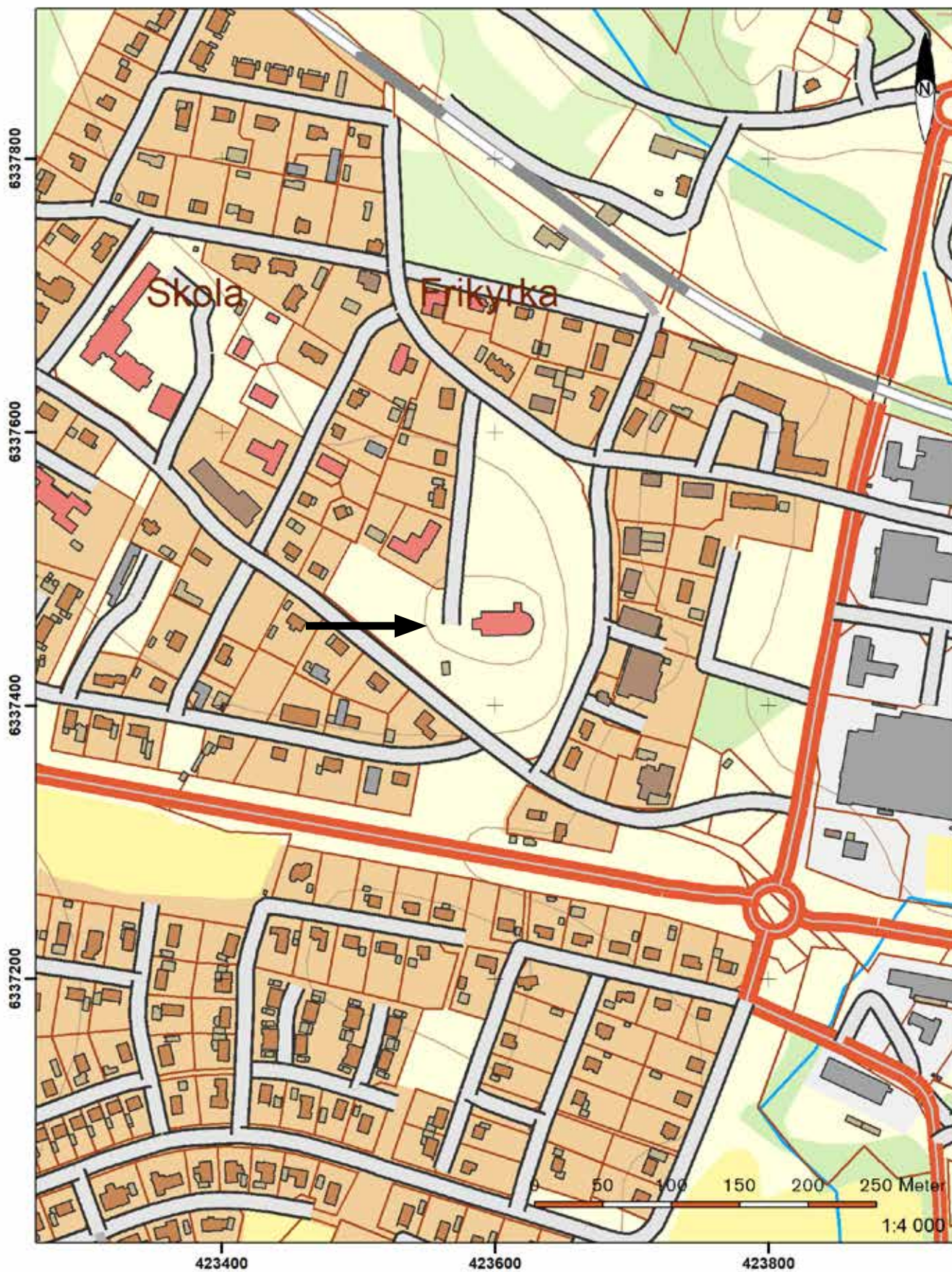
© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2022

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte.....	5
Historik.....	5
Beskrivning inför åtgärder.....	6
Vidtagna åtgärder.....	6
Rampen.....	6
Stenläggningen.....	8
Sammanfattning.....	8
Utvärdering.....	8
Antikvariska noteringar.....	9
Administrativa uppgifter.....	10
Arkiv.....	10
Tryckta källor och litteratur.....	10

Bilagor

Bilaga 1. Bildbilaga.....	11–14
Bilaga 2. Ritningar.....	15–16

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

Länsstyrelsen lämnade i beslut, dnr 433-9215-2020, tillstånd till en ny ramp invid Bredaryds kyrka. Tillståndet omfattade uppförande av en ny ramp vid huvudentrén enligt underlag upprättat av Johans Bygg i Bredaryd AB, 2020-10-22. Som villkor gällde bl.a. att arbetena skulle ske med antikvarisk medverkan och dokumenteras. Arbetena har genomförts under hösten 2021. Föreliggande rapport sammanfattar vad som framkom vid arbetena.

Syfte

Syftet med arbetena var att skapa förbättra tillgänglighet till kyrkan.

Syftet med den antikvariska medverkan var att dokumentera de genomförda åtgärderna i allmänhet, men även att fånga upp eventuella kulturhistoriska iakttagelser.

Historik

Bredaryds kyrka uppfördes 1863 efter ritningar av arkitekt Emil Viktor Langlet vid Överintendentsämbetet. Bredaryd är en storskyrka i utpräglad empirestil med ett fullbrett, rundat kor i öster, torn med lanternin i väster och sakristia i norr.

Kyrkan från väster med dess huvudentré.

Den tidigare rampen var utformad med gångytan i smågatsten lika stensättningen framför kyrkan. Foto från maj 2020.

År 1979 genomfördes ett antal åtgärder för att förbättra tillgängligheten, efter ritning av arkitekt Hans Lindén, Växjö. Då uppfördes bland annat den nu ersatta rampen vid västentrén.

Beskrivning inför åtgärder

Under vintern 2019–2020 genomfördes vissa inre arbeten i kyrkan och tillgängligheten förbättrades. I anslutning till dessa åtgärder uppmärksammades att den befintliga rampen vid porten i väster var för brant för att uppfylla aktuella tillgänglighetskrav. Även marken från grindstolparna fram till trappan var förhållandevis brant och ojämn då smågatstenen hade satt sig.

Den befintliga rampen var uppbyggd med smågatsten och gick åt två håll vid sidan av kyrkans västra gavel.

Vidtagna åtgärder

Rampen

Den befintliga rampen och trappan revs. Flera av granithällarna togs tillvara och återanvändes sedan i rampens södra del som inte är lika exponerad för besökare som den västra delen.

Den tidigare trappan hade två steg och en trapphäll med skrapgaller. Till den nya trappan valde beställaren att inte längre ha skrapgaller.

Utläggningen av den nya rampen från söder. Stenblocken i den södra sidan av rampen är återanvända från den gamla rampen.

Den nya rampen lades vid tornets nordvästra sida, precis som tidigare. För kyrkans symmetri lades den ut åt både norr och söder, men med lägre lutning, vilket med automatik gjorde att den nya rampen blev längre. Rampen är liksidig i sin utformning mot väster med sluttande plan från trappstenen till de horisontella vilplanen i hörnen, men vid den södra fasaden avslutades den med några trappsteg. För att tydligt markera på vilken sida som rampen är tillgänglig för rullstolar och rullatorer har ett gångstråk av granithällar lagts från stensättningen innanför porten och fram till rampens början vid den norra fasaden. Hela rampen är belagd med granithällar som är satta i stenmjöl i en ton som svarar mot stenen. Den nya stenen är genomgående bohusgranit bohusröd Nolby, krysshamrad. Det blev dock ett missförstånd vid beställningen av den nya stenen vilket gjorde att insidan av rampens frontala stenar, som utgör avkörningsskydd inte blev krysshamrad. Beslutet blev att flamma den synliga delen av stenarna mot rampens insida på plats för att försöka få en lite mera levande yta av stenen, då det inte var resursmässigt försvarbart att reklamera stenarna.

Det befintliga räcket, som bestod av gjutna stolpar och en

Den nya rampen lades genomgående med stenhällar och i fallande längder för att få en variation i hur skarvarna hamnade.

smidd överliggare i plattjärn ersattes med ett snarlikt smidesräcke, utformat av stående stolpar av fyrkantsjärn, 25x25 mm, med täckbrickor av järn mot graniten och en överliggare i plattjärn. Järnet var varmförzinkat och sedan pulverlackat i svart, kulör RAL 9005.

Räcket tillverkades i sektioner och skruvades ihop på plats. För infästning i stenen utfördes kärnborrning med borrhål på en diameter om cirka 40–50 mm och till ett djup av minimum 100 mm.

Stenläggningen

För att komma till rätta med den förhållandevis branta lutningen från porten upp till kyrkan sänktes marken framför kyrkan och ytterligare ett trappsteg tillfogades till trappans höjd. Vidare lades stenläggningen av smågatsten om och kompletteras med ett stråk av granithällar fram till rampen.

I partiet från porten fram till trappan har underlaget hårdgjorts så att gatstenen blir körbar.

Arbetena utfördes av Långhults Marktjänst AB, Gislaved, räcket beställdes i deras tur av Ajab Smide AB i Håcksvik.

Sammanfattning

Utförda arbeten

- rivning av befintlig ramp och del av trappa
- uppförande av ny ramp samt trappa enligt handling
- omläggning av stenläggningen framför entrén samt
- komplettering med gångstråk av granit i stenläggningen

Utvärdering

Slutbesiktning av de utförda arbetena genomfördes den 20 december 2021. Vid besiktningstillfället deltog, från pastoratet ordförande Agneta Petersson, entreprenör Daniel Edvinsson, Långhults Marktjänst AB, projektledare och besiktningsman Emma Brennander Växjö stifts servicebyrå samt antikvarie Britt-Marie Börjesgård, läns museet.

Pastoratet hade utsett Jönköpings läns museum, Britt-Marie Börjesgård till antikvarisk medverkande. Vid besiktningen gjordes några smärre anmärkningar, det noterades att ett hörn på ett av stenblocken i rampen var skadat och att den avslagna biten skulle limmas med stenlim, vidare skulle skruvarna till räcket målas svarta och räcket skulle justeras i ett hörn så att det blir jämt. Entreprenören skulle lämna extra stenmjöl så att församlingen till våren kan komplettera i ramp och gångar vidare ska entreprenören i anslutning till detta lämna en specifikation vilken typ av stenmjöl som har nyttjats.

Läns museets generella synpunkt var att arbetena var väl utförda och i enlighet med länsstyrelsens beslut. De utförda arbetena hade genomförts på ett antikvariskt tillfredsställande sätt och godkändes därför.

Antikvariska noteringar

Tillståndet omfattade att gångstråket fram till och delar av rampen skulle utföras av hårdpackat stenmjöl då det enligt den ursprungliga kalkylen skulle bli alltför kostsamt att lägga hela stråket med granithällar. Men då pastoratet fick in de olika anbuden visade det sig att det inte skulle bli lika stor kostnadsskillnad valde man att utföra rampen och stråket av granithällar enligt de ursprungliga tankarna. Rent antikvariskt fanns inget att invända mot detta.

Den nya rampen med dess markerade gångstråk.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 433-9215-2020
Jönköpings läns museums dnr: 2020-144
Byggherre: Bredaryds pastorat
Projektledare: Emma Brennander, Växjö stift
Entreprenör: Långhults Marktjänst AB
Antikvarisk medverkan: Britt-Marie Börjesgård
Rapportansvarig: Britt-Marie Börjesgård
Rapportgranskning: Anders Franzén
Län: Jönköpings län
Kommun: Värnamo kommun
Socken: Bredaryd socken
Fastighetsbeteckning: Bredaryd 45:2

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar rörande Bredaryds kyrka.

Tryckta källor och litteratur

Börjesgård, Britt-Marie. 2021. *Bredaryds kyrka. Antikvarisk medverkan i samband med inre ombyggnad och underhåll Bredaryd socken i Värnamo kommun, Jönköpings län, Växjö stift*. Jönköpings läns museum, byggnadsvårdsrapport 2021:41.

Gullbrandsson, Robin. 2006. *Bredaryd kyrka, Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning*. Jönköpings läns museum, byggnadsvårdsrapport 2006:78.

Bilaga 1. Bildbilaga

Fotografier tagna i samband med slutbesiktningen den 20 december 2021.

Det nylagda gångstråket av granithällar markerar vilken sida av rampen som är tillgänglighetsanpassad.

Rampens norra sida. Gångstråkets möte mot grus respektive gatsten markeras med en rad satta kantstenar.

Gångstråket och rampen från nordväst.

Rampen åt norr, sett från översta trappsteget.

Rampen från söder med den avslutande trappan och de återanvända stenarna i rampens södra sida.

Trappan från sydväst.

Detalj av det nya räcket.

Detalj, täckbricka över stolpens infästning i stenen.

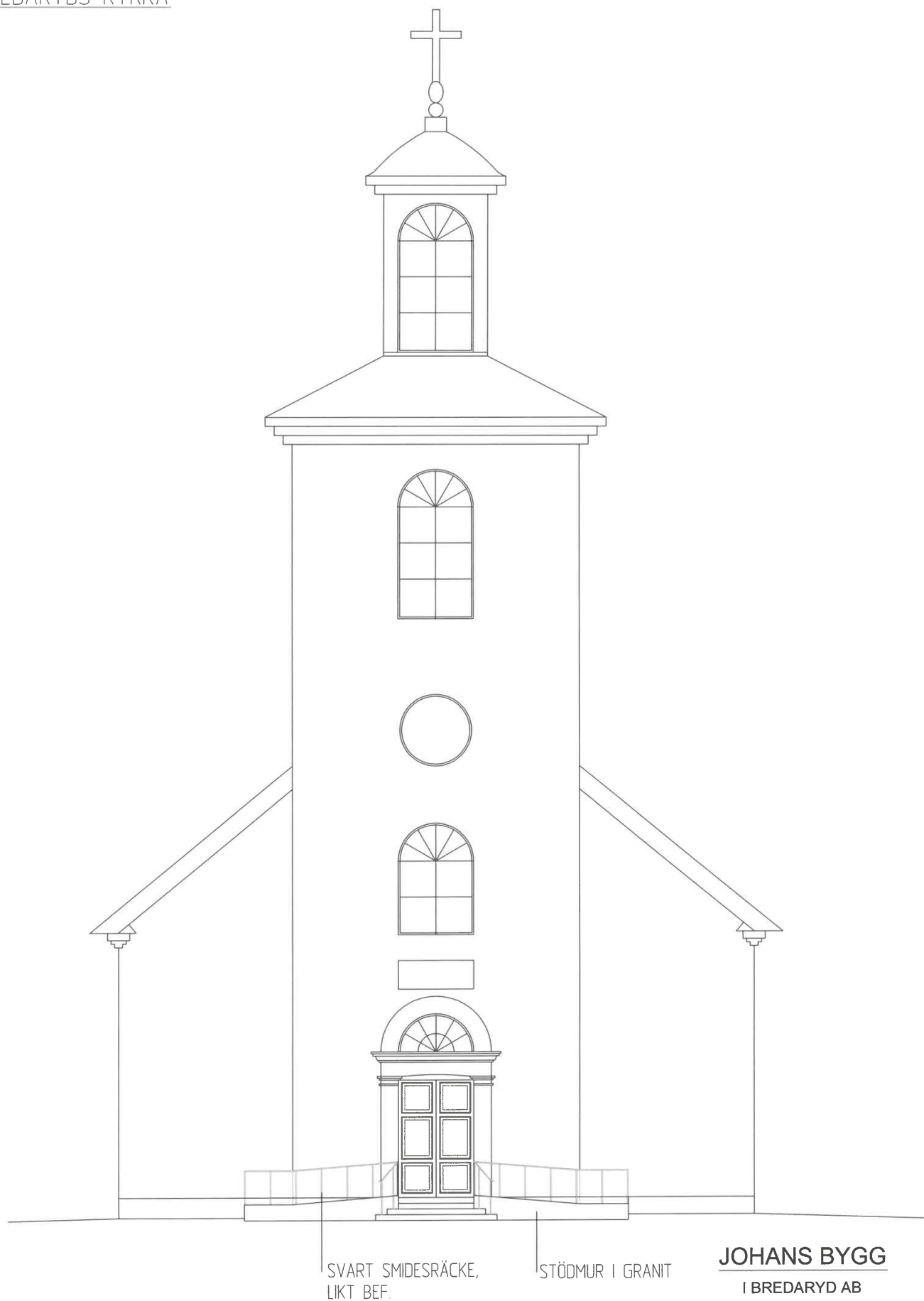
Detalj av räcket åt norr, det skulle justeras så att de båda överliggarna linjerar. Notera mötet mellan stenarna i gångstråkets vinkel i bakgrunden.

Detalj av en av de sammanfogande skruvarna. Noterades att den skulle målas svart.

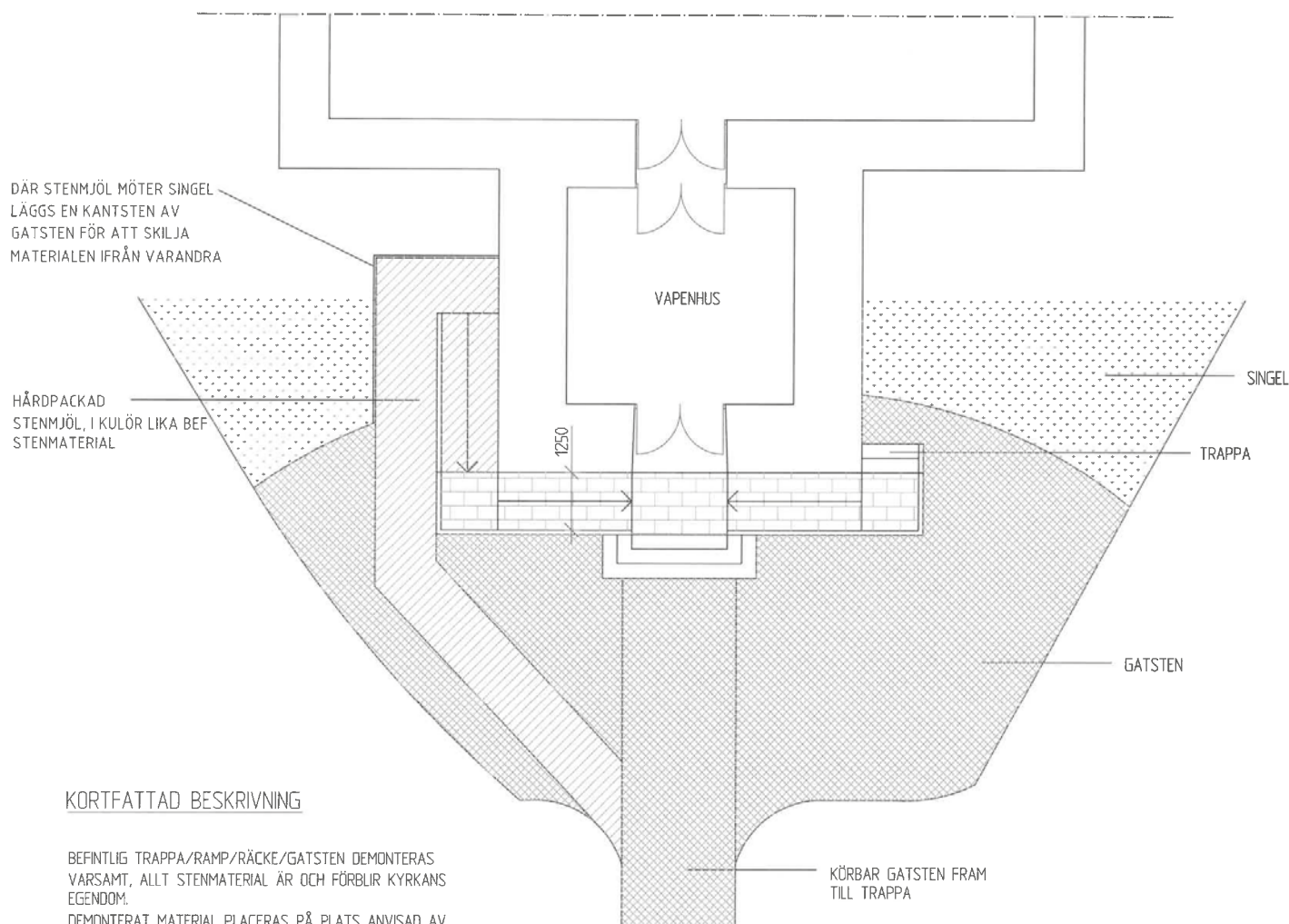
Översikt över den nya rampen och trappan. Under pågående arbete upplevde församlingen de osymmetriskt placerade skarvarna på trappstenarna som mycket störande. Efter att arbetet var slutfört med räcke och omlagd stensättning, var det inte längre lika påtagligt.

Bilaga 2. RitningarFÖRSLAG PÅ TILLGÄNGLIGHETSANPASSNING,
BREDARYDS KYRKA**JOHANS BYGG****I BREDARYD AB**

ESKILSTORP, 330 10 BREDARYD, TEL 0370-85159

2020-10-22/MNI

FÖRSLAG PÅ TILLGÄNGLIGHETSANPASSNING BREDARYDS KYRKA

KORTFATTAD BESKRIVNING

BEFINTLIG TRAPPA/RAMP/RÄCKE/GATSTEN DEMONTERAS VARSAMT, ALLT STENMATERIAL ÄR OCH FÖRBLIR KYRKANS EGENDOM.
DEMONTERAT MATERIAL PLACERAS PÅ PLATS ANVISAD AV KYRKANS PERSONAL.

NY TRAPPAN UTÖKAS MED ETT STEG OCH DÄRMED SÅ BLIR LUTNING IFRÅN ASFALT OCH IN TILL TRAPPA BETYDLIGT BÄTTRE.

FRAMFÖR VAPENHUSET GÖRS ETT VILPLAN I GRANIT DÄR DET SEDAN GÖRS EN RAMP NER (I GRANIT) PÅ RESPEKTIVE SIDOR. PÅ DEN NORRA SIDAN FORTSÄTTER RAMPEN (PACKAD STENMJÖL) OCH PÅ DEN SÖDRA SIDAN AVSLUTAS RAMPEN MED EN TRAPPA.

RAMP/TRAPPA KOMMER ATT HA EN STÖDMUR AV GRANIT LIKT MARKSTENEN OCH PÅ DEN SÄTTS ETT SMIDESRÄCKE LIKT DET BEFINTLIGA, SE BILAGA 1.

GRUSSKIKT UNDER STENBELÄGGNING JUSTERAS FÖR ATT UPPFYLLA KRAVEN BETRÄFFANDE LUTNING/BÄRIGHET MM. BEF GATSTEN LÄGGS TILLBAKA I MÖNSTER LIKT BEF, SE BILAGA 1.

YTA FRAM TILL RAMP (INKL FÖRSTA DEL PÅ RAMP) UTFÖRS AV HÅRDPACKAD STENMJÖL.

OBS!!! KULÖR PÅ GRANIT, STENMJÖL MM SKA GODKÄNNAS AV BESTÄLLARE FÖRE BESTÄLLNING.

GRANITSTEN

JOHANS BYGG

I BREDARYD AB

ESKILSTORP, 330 10 BREDARYD, TEL 0370-85159

2020-10-22/MNI

Under hösten 2021 utfördes tillgänglighetsåtgärder vid Bre-daryds kyrka. En ny ramp uppfördes och ett gångstråk av granithällar lades fram till rampen.

